

edicija

Noeza

Urednik
Alen Bešić

Naslov originala:
Joshua Cohen, *The Netanyahus*

Copyright © 2021 by Joshua Cohen
All rights reserved.

Copyright © za ovo izdanje KCNS, Novi Sad, 2025.
Copyright © za prevod Igor Cvijanović i KCNS, Novi Sad, 2025.

Prevod ove knjige finansijski je
podržala Prevodilačka kuća Loren.

[lo:rən]
Übersetzerhaus Looren
Collège de traducteurs Looren
Translation House Looren

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

DŽOŠUA KOEN

Netanjahuovi

Opis minorne i naposljetku čak zanemarljive
epizode u istoriji jedne vrlo čuvene porodice

S engleskog preveo
Igor Cvijanović

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA, 2025.

U sećanje na Harolda Bluma

Eliminišite Dijasporu ili će Dijaspora eliminisati vas.
– govor povodom Tiša beava, 1938, Zeev Žabotinski

1.

Zovem se Ruben Blam i po zanimanju sam historičar, da, *historičar*. Vrlo uskoro pak pretpostavljam da ću biti *historičan*. Pod ovim podrazumevam da ću umreti te i sam postati historija, u retkoj vrsti preobraženja tradicionalno rezervisanog za čisto-krvnije učenjake. Pravnici umiru i ne postaju pravo, doktori umiru i ne pretvaraju se u medicinu, ali profesori biologije i hemije skončavaju i razlažu se u biologiju i hemiju, mineralizuju se u geologiju, raspršuju se u svoju nauku, baš kao što matematičari zasigurno postaju statistika. Isti proces vredi i za nas historičare – iskustvo mi kaže da smo jedini u humanističkim naukama za koje je ovo tačno – jedini koji postajemo to što proučavamo; starimo, žutimo, boramo se i postajemo krti zajedno sa svojim materijalima sve dok nam se životi ne slegnu u prošlost, da postanu upravo sama tvar vremena. Ili to možda samo Jevrejini u meni progovara... Gojimi veruju da Reč postaje Telo, ali Jevreji veruju da Telo postaje Reč, prirodnija, racionalnija inkarnacija...

Zarad daljeg uvoda, citiraću komentar koji mi je uputio tadašnji predsednik Američke istorijske asocijacije, neka ostane neimenovan, kad sam ga sreo na simpozijumu u vreme studija neposredno nakon Drugog svetskog rata: „Ah”, rekao je, mlitavo mi stiskajući ruku, „Blam, velite? Jevrejski istoričar?”

Iako je nesumnjivo nameravao da me povredi tim komentarom, taj čovek je uspeo samo da mi pričinu zadovoljstvo, pa čak i danas uviđam da mi je taj opis smešan. Ceni njegovu slučajnu

nepreciznost i način na koji ta dvosmislenost može da posluži kao svojevrsni psihološki test: „’Jevrejski historičar?’ – kad to čujete, šta mislite? Kakvu sliku imate u glavi?” Poenta je da je iskorišćeni epitet i tačan i netačan. Ja *jesam* jevrejski historičar, ali *nisam* historičar Jevreja – ili to nisam nikad bio, u profesionalnom smislu.

Umesto toga, ja sam američki historičar – ili sam to bio. Nakon pola veka profesure, nedavno sam se penzionisao s pozicije profesora ekonomske historije u spomen na Endrua Vilijama Melona na Univerzitetu Korbin u Korbindejlju u Državi Njujork, u mestimično ruralnom, mestimično divljem srcu Okruga Šotokva, nedaleko od jezera Iri u unutrašnjosti među jabučnjacima, pčelinjacima i mlekarima – ili, kako podrugljivi, geografski nepismeni stanovnici grada Njujorka uporno govore, „u unutrašnjosti”. (I ja sam nekad bio stanovnik tog grada i premda je pogrešna ona stara mudrost da učitelji nauče više od svojih učenika nego obrnuto, vrlo rano jesam uspeo da usvojim sledeće: nikad ne nazivajte Korbindejl „unutrašnjost”). Iako sam prvobitno bio usredsređen na ekonomiju predameričkog, britanskog kolonijalnog perioda, reputaciju sam, takvu kakva je, stekao na polju koje se danas naziva poreskim studijama, a naročito zahvaljujući istraživanju historije uticaja poreskih mera na politiku i političke revolucije. Dabome, nikad nisam preterano uživao u izučavanju tog polja, ali ono mi je bilo otvoreno. Odnosno, to polje nije postojalo dok ga ja nisam otkrio, a otkrio sam ga, poput nezgrapnog Kolumba, samo zato što je postojalo. U trenutku kad sam zagazio u akademske vode, Amerika je već bila pretesna, čak je i američka ekonomska historija već bila pretesna, a oduvek sam pristojno vladao brojevima. Ulazak u historiju poreza izvukao me je iz geta kolonijalne katalaktike i naposletku čak i iz same Amerike i uveo me u evropske gradove-države, feudalne naplate poreza preko zakupaca poreza, crkvene desetine, razvoj carinskih

dažbina i trgovačkih tarifa u antičkom dobu... i odveo me sve do kamena iz Rozete i same Biblije, koji su oboje – većina to zaboravlja – suštinski samo poreski dokumenti...

Šta je još upadljivo? Kad bih samo znao. Ali šta uopšte znamo? Nekad sam započinjao izvesna predavanja parafraziranjem Tvena, koji je i sam parafrazirao Frenklina, koji je opet verovatno plagirao neimenovane Britance: „...ne može se reći da je išta sigurno na ovom svetu, sem smrti, poreza i rokova za vaše radove...”

Rado zamišljam da sam zbog svoje profesije prilagođeniji od većine selektivnoj upotrebi činjenica i načinu na koji svako doba i svaki ideološki pokret uspevaju da po meri skrpe sopstvene hronike koje odgovaraju njihovim ciljevima i laskaju njihovim viđenjima sebe – od Vašingtonovog „ne umem da slažem”, nakon čega je navodno sekirom oborio očevu trešnju, do skaredno probranih filmskih i televizijskih opisa atentata na Kenedija koji dočaravaju kako su se mafija, Cija, KGB i Merilin Monro okupili na zavereničkom skupu u nekakvom zatvorenom separeu u unutrašnjosti „Kluba 21”. Moja verzija tog ličnog izbora historije jeste moja akademska biografija, koja se može naći na internetu. Oprostite starcu na preopširnom objašnjenju: idite na corbin.edu, kliknite na Zaposleni, kliknite na Departman za historiju, onda kliknite na moje ime i tu ćete suštinski pronaći reprodukciju mog CV-ja, krcatu isključivo dostignućima: devet Nagrada za najboljeg nastavnika na Korbinu (1968, 1969, 1989, 1990, 1992, 1995, 1999, 2000, 2001), Nagrada za najboljeg historičara Američke istorijske asocijacije (1993), počasne doktorate s univerziteta LSE i Državnog univerziteta u Singapuru, kao i poprilično ažuriran spisak izdanja i bibliografiju. U moje knjige koje su još u štampi ubrajaju se: *Opšta historija oporezivanja: oporezivanje bez reprezentovanja: historija Amerike u deset poreza*; *Uvozne kvote, izvozne subvencije: putovanje kroz bestarifne prepreke do trgovine*; *Embargo: povest*; *Krvavi novac: oporezivanje ropstva*,

kao i *Džordž Sivol Butvel: abolicionista, sufražet i tvorac Poreske službe.*

Nemojte da me shvatite pogrešno: ponosan sam na svoja dostignuća ili sam naučen da kažem ili čak mislim da jesam ponosan na njih, uglavnom zato što je svaka rečka na sve dužem spisku tih ostvarenja trebalo da me odvede još dalje od mog porekla – rođen sam 1922. kao Ruvn Judl Blam u Centralnom Bronksu u porodici jevrejskih imigranata iz Kijeva, koja me je izdigla do srednje klase. Roditelji su se postarali da imam dobro obrazovanje tako što su me slali u dobre škole i korili na besramnom jidišu kad sam postao intelektualac.

Dan nakon napada na Perl Harbor, venčao sam se sa svojom devojkom iz srednje škole i prošao regrutaciju za Vojsku SAD, koja me je rasporedila na mesto finansijskog činovnika zahvaljujući tome što sam dopola završio kurs računovodstva (pohađao sam ga pod pritiskom porodice), lošem držanju (blaga skolioza, krivina od dvanaest stepeni), te odličnim daktilografskim veštinama (sedamdeset šest reči u minuti). Rat sam proveo u zemlji tako što sam tokom najvećeg dela angažmana kucao dražesne i elegantne tezice o izvanrednoj pretencioznosti Eliota („Dimni svećin kraj vremena / Bledi. Jednom na Rijaltu”) i Paunda („Usuraguši dete u utrobi matere / Guši mladića koji devojkju gleda”),¹ slao ih dražesnim i elegantnim poetskim časopiščićima i primao odbijenice; tako što sam obrađivao isplate zarade i nadoknađivao putne troškove između Fort Beninga i Fort Sila.

Nakon rata upisao sam Gradski univerzitet u Njujorku, gde su moju početnu naklonjenost humanističkim naukama, a naročito sklonost ka književnosti, u sistematičnom maniru korigovali različiti pritisci (roditeljski, praktični), kako bih bolje izgradio

¹ Navedeno prema: Paund, Ezra. (1975). *Pesme.* (Milovan Danojlić, prev.). Beograd: BIGZ. (*Prim. prev.*)

karijeru u domenu brojeva. Kompromis je podrazumevao sledeće: moje opredeljenje za književnost pretvorilo se u historiju, opredeljenje svih za računovodstvo pretvorilo se u ekonomiju, a Amerika je ostala Amerika. Ostao sam na Gradskom univerzitetu u Nju-jorku na završnom stepenu studija i, nakon malodušnog potucanja po šeolu privremenog angažmana, postao sam prvi Jevrejin zaposlen na Koledžu Korbin (u to vreme Univerzitet Korbin bio je još koledž) i ne želim da kažem prvi Jevrejin među predavačima na Departmanu za historiju Koledža Korbin na putu ka statusu redovnog profesora, nego želim da kažem prvi Jevrejin u toj celoj celcatoj školi – računajući i sve predavače i, koliko sam mogao da zaključim, sve studente.

Izvršni i danas zaboravljeni kritičar Van Vik Bruks skovao je izraz „iskoristiva prošlost” pod kojim je podrazumevao prošlost koju svaki „moderan” američki intelektualac ili intelektualka, odeljen(a) od svoje kulture i iskorenjen(a) iz nje, mora da stvori za sebe kako bismo pronašli smisao u sadašnjosti i pravac u budućnosti. Setio bih se te fraze kad god sam vozio Van Vikovim brzim putem, mileći od gradskog aerodroma do roditeljske kuće i naizmenično se nervirao i radovao što kasnim; ili, da se izrazim drugačije, mrzeo sam gužvu u saobraćaju, ali sam bio srećan zbog odlaganja posete. Čekali su me zvocanje, moljkanje za usluge i beskrajna prepričavanja komšijskih sukoba do istrebljenja: zamisli šta je rekla gospođa Hejber! (ne, druga gospođa Hejber!), zamisli šta se dogodilo Gartneru! (ne, taj Gartner se već pridružio pokojnoj ženi, slabo srce, paralizovano dete, karbunkul!); gresi potkradanja i preplaćivanja nepopravljivih mesara, pekara i bakalara, rabinskog upornog prikupljanja priloga u dobrotvorne svrhe – čekala me je cela masa onog što sam podrazumevao pod „neupotrebljivom prošlošću”, jevrejskom prošlošću, iz koje sam utekao u paganski akademski milje i brda i doline svojih mirnih podnijažarinih šuma.

Sve u svemu, gotovo većinu života – sasvim donedavno, zapravo, kad me je niz povreda stopala, noge i kuka naterao da pokretljivost zamenim smrtnošću – nisam crpio snagu iz sopstvenih korena i svaku sam priliku koristio da ih ignorišem, kad nisam mogao da ih negiram.

Na ovaj svet sam došao s kožom koja nije bila sasvim bela, ali, kako sam rastao, zadebljavala se; u jevrejskom kraju na granici s irskim i italijanskim naseljima u doba Velike depresije, tako je i morala. Ulice koje vode od auto-puta Grend konkors vrvele su od bezumnog zlostavljanja, ali za razliku od nekih vršnjaka, ja nisam bio borac. Umesto toga, bio sam vaspitan da reagujem na provokacije poput Isusa Hrista, za čije raspeće su me redovno optuživali. Zadirkivan, maltretiran, okretao bih drugi obraz, nadajući se najboljem, očekujući najgore, ali razumevajući istovremeno, premda je život prepun nevolja, da nikakvo olakšanje niti osvetu, a svakako ne dostojanstvo, neću zavredeti žalopojkama. Kao jedina jevrejska porodica sa stanom u našem seocetu na pogrešnoj strani planina Ketskil² u posleratnom miljeu, Blamovi su (moja žena Edit, moja ćerka Džudit i ja) svakodnevno trpeli omalovažavanja. Dabome, ta omalovažavanja nisu bila urbano nasilna, već gotovo uvek više pasivna nego agresivna, a pomoć da ih izdržimo potekla je ne toliko od unutrašnje smelosti koliko od spoznaje da mi nismo gospođa Džonson (čistačica koja nam je dolazila jednom nedeljno) niti bilo ko od radnika u kafeteriji ili radnika u održavanju ili baštovana – nismo bili tamnoputi ili, kako smo onomad govorili, „obojeni” ili „crnci”. (Edit i ja smo bili u godinama kad se govorilo „obojeni” dok je Džuditina

² Sredinom dvadesetog veka, oko petsto odmarališta u planinama Ketskil predstavljalo je glavnu destinaciju za njujorške Jevreje, a neka od njih su pružala usluge tako da zadovolje potrebe i ortodoksnih jevrejskih zajednica iz Njujorka. (*Prim. prev.*)

generacija govorila „crnci“.) Bar Edit i meni nikad nije promaklo da su glupe primedbe o jeftinoći *Mejtegovog* majstora koji nam je popravljao uređaje bile jedinstveno slaba i neefikasna oruđa u analima antisemitizma – u tolikoj meri da je delovalo bespredmetno i neuljudno prema precima i da ih smatramo štetnim. Najzad, Grci su davili jevrejsku novorođenčad vlastitim pupčanim vrpčama; Rimljani su kidali meso mudracima pomoću četki i češljeva od vrelog gvožđa; inkvizicija je koristila estrapadu i istezaj; nacisti su koristili gas i vatru. U poređenju s tim historijskim zlima, kakvu je štetu mogao da izazove vic kao što je: „Koliko Jevreja staje u auto?“ ili čak, uz halitozan dah sebi u bradu, poneko izrečeno „ješa“ ili „čifut“? Kakve je veze imalo, kad dovezem naš opaki pontijak u korbindejski auto-servis, što stari mehaničar upaljen od rozacee izvuče masnu ruku ispod kombinezona da mi unapred uzme novac, potapše me po glavi i kaže: „Kad si poslednji put pogledao izduvne gasove?“ Još smo uobičajenije Edit i ja, kao prvi Jevreji u Korbindejlu, morali da se nosimo s neprestanom blagom snishodljivošću: s osećajem da bi trebalo da se smatramo srećnim što smo uopšte tu; što su nas primili, dali nam propusnicu. Obraćali su nam se s visine, udostojavali nas, pokroviteljski nas gledali i odmeravali. Naše prisustvo je nekima smetalo, a u svima budilo znatiželju. Na otpor smo nailazili uglavnom tokom prvih dana, kad je korbindejski teniski i golf klub neprestano tvrdio da je izgubio naše formulare za učlanjenje (na kraju su počeli da nas mole za članstvo, ali više nismo bili zainteresovani), kad me je konstantna reka kolega s koledža na prolećnom raspustu, mešajući moje naučno polje s praktičnim znanjem, preklinjala da im „odradim“ poreze, te na redovnim zabavama na zimskom raspustu gde su Edit i mene tretirali kao slinave maloumnike koji ne razlikuju Rudolfa od Blicena i Dondera ili koji ne znaju šta da rade s usnama pod imelom. Istina je da me je, na prvoj božićnoj žurci Departmana za historiju Univer-

ziteta Korbin na koju smo otišli, direktor departmana, danas pokojni dr Džordž Lojd Mors, zamolio da preuzmem inače njegovu ulogu Deda Mraza tako što ću obući kostim i podeliti poklone: „To je sinulo mojoj ženi, trenutak inspiracije”, objasnio je, „jer imaš pravu bradu kao što je njen otac imao... to je u njegovo vreme bilo uobičajeno, ali danas je sve ređe, što je šteta, jer prava brada je daleko dostojanstvenija i efektnija nego lažna... znao sam da sam pametno postupio kad sam unajmio neobrijanog čoveka, a ako je ženi milo... da i ne spominjem da će se ljudi koji zaista slave ovaj praznik opustiti i uživati ako ti budeš stari veseli Sveti Nikola.” Sećam se kako sam išao po toj prostoriji i vukao jastučnicu krcatu nožićima za pisma, a suštinski sitnim bodežima s ugraviranim školskim pečatom (vezana vrana s maslinovom grančicom) i motom (*Petite, et dabitur vobis*), koji su zasecali stigme u meni dok sam ih delio okupljenima, i kako sam te noći došao kući i, još u kostimu – odelo i kapu je trebalo vratiti ujutro profesorima Pozorišne umetnosti kako bi Departman za engleski mogao da ih iskoristi za svoju zabavu – ispirao sebi rane i puder što mi je pobeleo bradu i u potpunosti se obrijao... (Pre nego što nastavim, mislim da je važno napomenuti da je škola, kad sam počeo da predajem na Korbinu, tek bila počela da prima studentkinje i da je ukupan broj studenata druge boje kože bio nula. Kad sam se penzionisao, međutim, u školi je postojala i Unija afričkih studenata, kao i Unija afroameričkih studenata, Savez hispano-homoseksualaca, te Operativna grupa za sigurno utočište transseksualaca. Poletni povici na skupovima koji su nekad karikirali domorodačke napeve – „Irokeški poklič”, „Seneka banzai” – prokazani su; a statua osnivača koledža – investitora s vezama u korumpiranoj grupi Tamani hol i svojevremenog kaudilja Odbora za upravljanje kanalima Države Njujork, Matera Korbina – koja je dominirala centralnim trgom kampusa bez kontekstualnih sumnji, danas nosi interaktivnu tablu u podnožju na

kojoj se robovlasništvo i profitiranje od prisilnog rada imigranata karakteriše kao „nespojivo s vrednostima Univerziteta” i „problematično”. Sve te promene su svakako izuzetne, a opet ostaje činjenica da su mladi danas osetljiviji nego ikad ranije. Priznajem da ne znam kako da razumem taj fenomen i da sam gledao da mu pristupim „ekonomski”, da postavim pitanje da li je porast osetljivosti doveo do pada diskriminacije, odnosno da li je pad diskriminacije doveo do porasta osetljivosti na oblik, mesto i vreme njenog pojavljivanja. Ili, da tako kažem, oblik, mesto i vreme njenog pojavljivanja među studentima čija je pohvalna sklonost ka prihvatanju prerasla u kulturu prigovora koju smatram anatemom. Brojni moji bivši studenti – naročito oni iz poslednjeg perioda predavanja – bili su toliko tolerantni prema psihosocijalnim slabostima i ogorčenostima drugih da su postali netolerantni prema sebi, Torkemade na trećoj godini, Savonarole na drugoj, i pronalazili nešto pogrešno u gotovo svakom komentaru, uočavajući zatucanost i predrasudu svugde. Ne želim da pretresam ratove na kampusu, te krvave bitke oko jednakih prava koje su počele, kao što su počele i mnoge najvažnije američke građansko-slobodarske bitke, tako što su Jevreji stali u prve redove. A svakako ne želim da ostavim utisak kako govorim da je svaki današnji student prelak na obaraču, ili da sve shvata suviše lično, ili da s nepoverenjem posmatra dobre namere, ili da su mizoginija, rasizam, homofobija i tako redom u potpunosti eliminisani iz života na kampusu. Samo tvrdim da su u mojoj generaciji Jevreji imali sreće da ih smatraju belcima, najomraženija boja bila je Crvena, zamenica u množini nije bila omiljeni izbor, a svaka manjina je imala običaj, koji je bio i najbolje sredstvo zaštite, da se asimilira, a ne izdvaja.)

Od svih mlitavo napetih prački i gumenih lažnih strela koje smo Edit i ja pretrpeli na Korbinu, možda je jedina uistinu opasna stigla – neočekivano, nenamerno – od još jednog zahteva